

NIEDŹWIEDNIK

Studium historyczno-przestrzenne wykonane na potrzeby festiwalu NARRACJE 2024

Dorota Kucharczyk

Wysoko nad Gdańskiem, na północ od ulicy Słowackiego, na wzgórzach morenowych rozciąga się osiedle Niedźwiednik, które jest częścią dzielnicy Brętowo. Powierzchnia całej dzielnicy wynosi 7,23 km² i zamieszkuje ją 7529 osób, przy zagęszczeniu 1041 os/km². Od strony północnej Brętowo sąsiaduje z Oliwą i VII Dworem, a od wschodniej z Wrzeszczem Górnym. Południowa granica dzielnicy sięga Piecków-Migowa i Jasienia, a zachodnia Matarni. Lasy Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego (TPK) stanowią niemal połowę powierzchni Brętowa, co czyni jego śródleśne granice trudnymi do dokładnego wyznaczenia w terenie.

Brętowo dzieli się na kilka mniejszych jednostek terytorialnych: Lipnik, Niedźwiednik, Nowiec, Matemblewo i Obręb Leśny Matemblewo. Niedźwiednik położony jest w północnej części Brętowa, w odległości około 3 km na od centrum Wrzeszcza. Jest to część dzielnicy, w której dominuje zabudowa mieszkaniowa, zarówno wielorodzinna, jak i jednorodzinna. Swoje siedziby mają tu Rada Dzielnicy Brętowo i filia Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gdańsku. Na osiedlu znajduje się kilka ciekawie położonych i dobrze wyposażonych placów zabaw dla dzieci. Historia

Niedźwiednika sięga już XIII wieku, a jako gęsto zabudowane osiedle, tak dobrze znane mieszkańcom i mieszkankom Gdańska, obszar ten funkcjonuje od końca lat 70. XX wieku.

Do okresu tuż po II wojnie światowej Brętowo było przede wszystkim terenem o charakterze przemysłowym. Rys dzielnicy zmienił się, gdy rozwinęło się tu budownictwo jednorodzinne, a następnie wielorodzinne wraz z powstaniem osiedla Niedźwiednik, które wzniesiono w latach 1978-1983. Na tle innych wielkich osiedli Gdańska, takich jak Przymorze, Zaspą, Żabianka czy Morena, Niedźwiednik znacząco się odróżnia. Przede wszystkim dzięki swoim walorom architektonicznym, czyli usytuowaniu na wzgórzach morenowych w otoczeniu zieleni Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego. Mieszkania jakie tu projektowano znajdowały się w tzw. górnym normatywie mieszkaniowym, co oznaczało że były większe od innych lokali mieszkaniowych gdańskich osiedli tego okresu o ok. 10 m². Do dzisiaj osiedle cieszy się dobrą opinią wśród mieszkańców Gdańska i jest uważane za dobre miejsce do życia, chociaż występuje tam, jak i w całym Brętowie, spadek zaludnienia.

Położenie

Na Niedźwiedniku występuje niezwykle ciekawe zazębienie się dwóch odmiennych układów – miejskiego oraz leśnego. Otoczone lasami wysokie bloki mieszkaniowe wybudowane na zboczach i szczytach wzgórz morenowych stanowią niezaprzeczalny wyróżnik architektoniczny osiedla. Teren, na którym znajduje się Niedźwiednik, jest fragmentem wysoczyzny morenowej poprzecinanej licznymi dolinami. Różnice we wzniesieniu, na którym znajduje się osiedle, najlepiej obrazuje ulica Niedźwiednik, która wznosi się od 47 m n.p.m. do ponad 100 m n.p.m. w najbardziej skrajnym

momencie.

Położony w północno-wschodniej części Brętowa, Niedźwiednik wyznacza częściowo jego dwie granice: od północy sąsiaduje z VII Dworem, a od wschodu z dzielnicą Wrzeszcz Górny. Pozostałe granice osiedla przebiegają w obrębie Brętowa, przy czym jego południowa granica biegnie wzdłuż ulicy Słowackiego, a zachodnia przez tereny Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego. Na północny-zachód od Niedźwiednika znajduje się Lipnik, a od południowego zachodu wzniesienie Cieniawa. Tuż przy wschodniej granicy Niedźwiednika znajduje się Węglisko, czyli wawóz z pokładami węgla brunatnego, który prawdopodobnie eksploatowany był tu dawniej na niewielką skalę.

Głównym powiązaniem Niedźwiednika z najważniejszymi miejskimi arteriami jest ulica Słowackiego, łącząca Wrzeszcz z portem lotniczym. Natomiast ze Śródmieściem połączenie wyznacza ulica Potokowa biegnąca w stronę Piecek-Migowa.

Niedźwiednik to przede wszystkim osiedle mieszkaniowe z wielkiej płyty powstałe na tle rozległych terenów zielonych i właśnie w ten sposób kojarzą je mieszkańcy i mieszkanki Gdańska. W świadomości wielu z nich Niedźwiednik funkcjonuje jako osobna dzielnica, mimo że administracyjnie stanowi on część Brętowa. Na osiedlu znajdują się bezpośrednie wejścia do lasu, dzięki czemu tereny rekreacyjne są na wyciągnięcie ręki.

Co ciekawe, w okresie PRL-u Niedźwiednik był chętnie odwiedzany przez lokalnych miłośników nart i sportów zimowych. W czasach przed i w trakcie budowy osiedla mieszkańcy okolicy

przychodzili poszusować na tutejszych wysokich leśnych wzniesieniach. Jak wspominał na łamach miesięcznika „30 Dni” gdański pisarz i poeta Paweł Huelle, jako dziecko wraz z ojcem zjeżdżał na nartach w jarze nieczynnej linii kolejowej do Kokoszek, szusując pod mostem, aż do okolicy kościoła w Brętowie i terenu obecnych ogródków działkowych. Z przyjemności jazdy na nartach korzystali też często żołnierze stacjonujący w pobliskich koszarach wojskowych we Wrzeszczu. Podobno byli wśród nich górale, którzy zachwycali mieszkańców i mieszkanki swoimi umiejętnościami

narciarskimi.

Niedźwiednik jest dobrze skomunikowany zarówno ze Śródmieściem, jak i Wrzeszczem oraz Pieckami-Migowem, a na usprawnienie komunikacji dodatkowo wpłynęło uruchomienie Pomorskiej Kolei Metropolitalnej (PKM). Brętowo jako jedyna dzielnica ma dwa przystanki w swoim obrębie: Niedźwiednik oraz Brętowo. Przystanek Gdańsk-Niedźwiednik znajduje się na nasypie kolejowym, na wysokości ok. 65 m i został zlokalizowany na linii zniszczonej historycznej kolei łączącej

Wrzeszcz i Starą Piłę.

Na obrzeżach osiedla z wielkiej płyty i w dolinie między wzgórzami, wokół zabudowy jednorodzinnej wzdłuż ulic Niedźwiednik oraz Leśna Góra, zlokalizowane zostało jednorodzinne budownictwo szeregowe nawiązujące do przedwojennej zabudowy okolicy.

CZĘŚCI SKŁADOWE DZIELNICY

Mieszkaniowa

Niedźwiednik to przede wszystkim zabudowa mieszkaniowa oraz tereny leśne. W części mieszkaniowej można wyróżnić jednokondygnacyjną zabudowę jednorodzinną, znajdującą się w okolicy ulic Niedźwiednik (dawniej Birenwinkel) i Leśna Góra. Podczas budowy osiedla w latach 70. niektóre z tutejszych domów zostały rozbudowane o dodatkowe piętra, co wpłynęło również na zmianę mansardowych konstrukcji dachów. Przed wojną okolica ta charakteryzowała się bardzo jednolitą zabudową przypominającą tę z ulicy Wileńskiej w sąsiednich Pieckach-Migowie. Tutejsze domy wraz z ogrodami i budynkami gospodarczymi przeznaczone były dla niższych rangą żołnierzy z garnizonu „huzarów śmierci”. Wyżsi rangą oficerowie mieszkali bliżej koszar, w bardziej

eleganckich obiektach.

Osiedle mieszkaniowe Niedźwiednik, które nadało kształt tej okolicy, zaprojektowali Danuta Dzierżanowska i Szczepan Baum. Wprawdzie powstawało ono w latach 1978-1983, ale pierwsze projekty i studium przestrzenne wykonano już z początkiem lat 70. Maria Czernichowska we współpracy z Krzysztofem Hueckelem w 1974 roku przygotowali studium dyspozycji terenu, które stanowiło podstawę do dalszych prac w zakresie charakteru i wielkości przyszłego osiedla. Powierzchnia opracowania obejmowała obszar 120 ha, czyli nieco większy niż ostatecznie powstałe osiedle. Studium uwzględniało teren dawnego poligonu wojskowego przy ulicy Potokowej po południowej stronie ulicy Słowackiego. Przeważająca część terenu przeznaczona na planowane

osiedle była nieużytkowana, co czyniło go doskonałym miejscem dla tego typu inwestycji.

Osiedle powstawało w dwóch etapach z zastosowaniem systemu szczecińskiego. Jedną z ważniejszych wytycznych, jaką otrzymali projektanci, było zalecenie rozplanowania zabudowy osiedla w sposób podkreślający walory plastyczne wynikające z ukształtowania terenu. Podczas wznoszenia osiedla, ze względu na ich zły stan techniczny, wyburzono 11 stojących tu budynków mieszkalnych i 23 gospodarce – były to głównie obiekty drewniane. Zapobiegając potencjalnym fatalnym skutkom erozji skarp i stoków, zdecydowano się umieścić budynki na ściętych szczytach wzgórz, a na stokach zlokalizować zabudowę tarasową. Tereny najcenniejsze pod względem krajobrazowo-przyrodniczym pozostawiono w ich naturalnym ukształtowaniu. Koncepcja zabudowy piętrzącej się, o zmiennej wysokości tarasowej związana była nie tylko z chęcią zachowania charakteru krajobrazu naturalnego, ale też podkreślenia go przy pomocy sposobu uformowania zabudowy. Budynki wyższe usytuowano na płaskowyżach, a niższe „opadają” na stokach. Dolina strzelnicy została niezabudowana i przeznaczona na boisko oraz tereny sportowe.

W architekturę budynków i urządzeń terenowych wkomponowano charakterystyczne półkoliste

elementy plastyczne. W partii balkonów zostały one dodatkowo podkreślone różnymi kolorami, co stanowiło wyróżnik osiedla. Obecnie jednak, po termomodernizacji i zastosowaniu barw na całych elewacjach bloków, elementy te utraciły jeden ze swoich wyróżników.

Budynki cztero- i pięciokondygnacyjne zostały zaprojektowane w oparciu o dokumentację osiedla Zatorze II w Kwidzynie. Natomiast bloki siedmio- i jedenastokondygnacyjne wzniesiono w

technologii wielkiej płyty. Realizacja osiedla przebiegała w dwóch etapach i rozpoczęła się w 1978 roku. W pierwszej fazie powstały cztery budynki przeznaczone dla zakładów pracy i trzy budynki dla

Robotniczej Spółdzielni Mieszkaniowej, których inwestorem był Inwestprojekt. W sumie w tej części inwestycji oddano 240 mieszkań o łącznej powierzchni 14174 m². Układ zabudowy mieszkaniowej zaprojektowano, otwierając wnętrza ku stronie południowej lub południowo-wschodniej i południowo-zachodniej. Centralnie w stosunku do całego osiedla zlokalizowano ośrodek usługowy oraz przestrzeń rekreacyjno-sportową.

Druga faza przedsięwzięcia składała się z pięciu zadań budownictwa wielorodzinnego, które były

realizowane już w 1981 roku. Niedźwiednik II to 1396 mieszkań o powierzchni 75983 m² dla 4763 osób. Również w tej części zaprojektowano zabudowania tarasowe (łącznie 102 mieszkania), które zlokalizowane zostały na skarpach niedostępnych dla budownictwa wielorodzinnego. Średnia wielkość mieszkań na Niedźwiedniku wynosiła 54,43 m². Generalnym wykonawcą było Gdańskie Przedsiębiorstwo Budownictwa Mieszkaniowego.

Jedną z ciekawszych realizacji na Niedźwiedniku jest osiedle domków szeregowych o nietypowym układzie „schodowym”. Położenie na skarpie wymusiło zaprojektowanie budynków o nietypowym kształcie. Powstały w latach 1987-1989 z inicjatywy Międzyzakładowej Spółdzielni Mieszkaniowej

„Własna Chata”, która, zgodnie z umową notarialną z 1982 roku, stała się wieczystym użytkownikiem terenu. Pierwsze projekty autorstwa Ryszarda Grudy i Teofili Labieź-Grudy we współpracy z Przemysławem Łapińskim i Bogdanem Kledzikiem powstały już w 1985 roku.

Trójmiejski Park Krajobrazowy i Lasy Oliwskie

Na terenie Brętowa znajdują się obrzeża rozległych kompleksów leśnych biegnących wzdłuż strefy Wysoczyzny Gdańskiej, w tym lasy wokół Matemblewa i fragment lasów Trójmiejskiego Parku

Krajobrazowego. I to właśnie lasy są największą wartością przyrodniczą Niedźwiednika: stanowią jego zielone zaplecze oraz znacząco wpłynęły na wygląd osiedla. Pomimo wielu przemian i zniszczeń, lasy w rejonie Brętowa są nadal niezwykle atrakcyjne przyrodniczo i kryją piękne fragmenty drzewostanów, bogatą florę leśną, a także cenne biotopy. Niejako za plecami Niedźwiednika, po stronie północno-zachodniej, położony jest rezerwat przyrody Wąwóz Huzarów, gdzie można znaleźć skupiska podrzenia żebrowca – rzadkiego gatunku paproci górskiej podlegającej ochronie.

W samym Brętowie nie ma obecnie obszarów chronionych czy pomników przyrody. Rozległe tereny dzielnicy zajmują powierzchnie zaliczane do tzw. nieużytków. Są to wyrobiska po dawnych kopalniach gliny dla cegielni, żwirowniach i piaskowniach, które w przeszłości zajmowały znaczną część obszaru Brętowa. Współcześnie występuje tu dość urozmaicona roślinność nieleśna, taka jak murawy ze szczotliczą siwą, czy też bardziej zaawansowane murawy o dużo bogatszym składzie florystycznym, m.in. z udziałem częściowo chronionych kocanek piaskowych. Znajdują się tu także płaty żarnowczysk, których najważniejszym składnikiem jest żarnowiec miotlasty i które stanowią dość interesujące zbiorowisko rozpowszechnione szczególnie w strefie przymorskiej. Największe w Gdańsku powierzchnie żarnowczysk występują na zboczach dawnych wyrobisk, m.in. na Niedźwiedniku. Ciemnozielone plamy żarnowca, które w czerwcu rozjaśniają się żółtymi kwiatami,

są ozdobą i charakterystycznym rysem środowiska przyrodniczego Brętowa.

podrzeń żebrowiec

żarnowiec miotlasty

Częścią terenów zielonych Brętowa są Lasy Oliwskie, które stanowią południową część Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego. Do 1772 roku należały one do klasztoru cystersów oliwskich, a po I rozbiórce Polski stały się częścią Królewskich Lasów Sobowidzkich. Od 1920 roku przez Lasy

Oliwskie przebiegała granica państwowa między Wolnym Miastem Gdańskiem a terytorium Polski. Obecnie lasy należą do Nadleśnictwa Gdańsk. Ich cechą charakterystyczną są doliny o nachyleniu 40% i różnicy we wzniesieniach do 80 m, dzięki czemu powstał teren o bogatym mikroklimacie. Przez lasy biegną dwie arterie komunikacyjne – ulice Spacerowa i Słowackiego. Znajdują się tam także szlaki turystyczne: Kartuski (niebieski), Skarszewski (zielony), Wzgórz Szymbarskich (czarny). Na tym terenie znajduje się również, jakże adekwatnie, Niedźwiedzia Dolina.

Historia i zabudowa

Niedźwiednik (niem. Bärenwinkel) pierwotnie był folwarkiem, który powstał na terenach, jakie od

1283 roku należały do oliwskiego opactwa cystersów.

Około 1600 roku w okolicy dzisiejszego skrzyżowania ulic Potokowej i Słowackiego wyodrębniła się wieś Brętowo. Jej powstanie było bezpośrednio związane z budową na Strzyży urządzeń wodnych, które zaopatrywały w energię powstające w okolicy zakłady przemysłowe, m.in. młyny i

kuźnice żelaza. W 1611 roku, w wyniku podziału majątków opactwa pomiędzy opata i konwent, Niedźwiednik stał się własnością konwentu. Z początkiem XVII wieku znalazł się zaś w dzierżawie rodziny gdańskich patrycjuszy, Schmieden. W 1787 roku Korfanti Schmieden sprzedała dobra właścicielowi Lubkowa, Carlowi Sackowi, łącząc tym samym Niedźwiednik z sąsiednim Kamiennym Młynem. W latach 1748-1809 rejonem dzisiejszego Brętowa z powodzeniem zarządzały dwie spowinowaczone ze sobą rodziny Schachtów i Sacków. Od 1798 roku działała na tym obszarze cegielnia. Od 1809 roku majątki w Kamiennym Młynie i Niedźwiedniku były dzierżawione, a w 1827 roku wystawiono je na licytację. Zaś w 1824 roku obie części Brętowa oraz Nowiec i Srebrzysko nabyła Rozetta Schmidt, tworząc jeden majątek. Centrum wsi znajdowało się po zachodniej stronie obecnego skrzyżowania ulic Słowackiego i Potokowej. W 1885 wieś zamieszkiwało 216 osób, a dzieci miały szansę uczęszczać do znajdującej się tu dwuklasowej szkoły.

Zmiany przysły na przełomie XIX i XX wieku. Wtedy to rozbudowano istniejące na terenie Brętowa cegielnie oraz wzniesiono nowe tego typu wytwórnie. Wzgórza morenowe otaczające dolinę Strzyży były bogatym źródłem gliny i żwiru do wyrobu cegieł. Powstawanie licznych wyrobisk odciskało niekorzystny wpływ na tutejszą przyrodę i stan geologiczny wzgórz. Eksploatacja kruszywa, i to dość intensywna, trwała jeszcze po ostatniej wojnie. W roku 1913 roku przez Brętowo przeprowadzono jednotorową linię kolejową z Wrzeszcza do Kokoszek, która jednak w wyniku działań wojennych została rozebrana. Doszło do tego w 1945 roku, kiedy to również większość znajdujących się tu obiektów inżynierskich została zniszczona lub poważnie uszkodzona. W połowie lat 30. XX wieku wieś wraz z Jaśkowym Młynem, Kamiennym Młynem i Niedźwiednikiem zajmowała 372 ha, a zamieszkiwało ją 1845 osób. W okresie wojny znajdowały się tutaj cegielnia, fabryka akumulatorów, fabryka młotków i dwie karczmy z salami zabaw. W okresie bezpośrednio po wojnie okolicę zamieszkiwały różne grupy: Niemcy stopniowo wyjeżdżający z Polski, osoby, których tożsamość narodowa pozostawała rozdarta oraz gdańszczanie polskiego i kaszubskiego pochodzenia.

28 marca 1949 roku ustanowiono urzędową polską nazwę okolicy –Niedźwiednik. Powstała ona jako tłumaczenie dotychczasowej, niemieckiej nazwy Bärenwinkel oznaczającej Niedźwiedzi Zakątek. Samo słowo „Bäre” można przetłumaczyć również jako maciorę, a ponieważ na terenie dzisiejszego Niedźwiednika wypasano kiedyś świnię, również taka interpretacja nazwy ma rację bytu.

Od 1 września 1945 roku w budynku dawnej szkoły niemieckiej funkcjonowała tu Polska Szkoła Powszechna nr 28, później działająca jako Szkoła Podstawowa nr 38, a w 1997 roku przeniesiona do nowego budynku przy ulicy Leśna Góra 2. Od 1992 działa tutaj również Podstawowa Szkoła Społeczna „Niedźwiednik” przy ulicy Słowackiego 83, a od roku 2000 Szkoła im. św. Jana de la Salle z siedzibą w budynku przy ulicy Słowackiego 101.

Od 1945 funkcjonował tutaj duży zakład hodowli trzody chlewnej rodziny Pilaszewskich, który został upaństwowiony i zarządzany przez Agril, który wydzierżawił go Borysowi Martyszowi. Po nim gospodarzem była Centrala Mięśna, a od października 1951 roku Gdańskie Zakłady

Gastronomiczne.

W latach 1978-1983 wybudowano osiedle mieszkaniowe Niedźwiednik, które zaprojektowali Danuta Dzierżanowska i Szczepan Baum. Zabudowa została wówczas skierowana na zachód od ulicy Słowackiego.

WAŻNIEJSZE OBIEKTY I MIEJSCA

Strzelnica

Teren dawnej strzelnicy wojskowej na Niedźwiedniku rozciągał się w dolinie: od obecnego parkingu szkoły nr 38, aż do skraju lasu na końcu ulicy Niedźwiednik. Strzelnica istniała do połowy lat 80. XX wieku. Niedługo po zdemilitaryzowaniu terenu rozpoczęła się budowa osiedla i charakterystycznej dla niego zabudowy tarasowej. Z końcem lat 90. XX wieku powstał nowy budynek szkoły podstawowej, a na terenie dawnej strzelnicy znajduje się dzisiaj szkolne boisko.

Strzelnica miała wysoki wał, na którym ustawiano tarcze ze stanowiskami dla żołnierzy. Po zakończeniu ćwiczeń kolumna żołnierzy kierowała się ulicą Słowackiego do koszar. Na okolicznych wzgórzach można też znaleźć linie niemieckich okopów, przypominające o dawnym militarnym

charakterze okolicy.

Szkoła Podstawowa nr 38 im. gen. Stanisława Maczka i Szkoła im. św. Jana de la Salle

Na terenie Niedźwiednika znajdują się obecnie trzy szkoły, z czego dwie powiązane są wspólną historią. Są to Szkoła Podstawowa nr 38 przy ulicy Leśna Góra 2 oraz Szkoła Podstawowa im. św. Jana de la Salle wspólnoty zakonnej Zgromadzenia Braci Szkół Chrześcijańskich (lasalianie) przy ulicy Słowackiego 101. Historie obu szkół wiąże budynek stojący obecnie przy ulicy Słowackiego

101. To właśnie tam w 1945 roku funkcjonowała powołana wówczas jako Polska Szkoła Powszechna w Brętowie obecna szkoła nr 38. Naukę rozpoczęło w niej 85 dzieci w pięciu klasach. Budynek powstał w latach 20. XX wieku na potrzeby powszechnej szkoły niemieckiej. Do dziś na terenie szkoły, na skarpie, znajdują się betonowe schodki, które prowadziły ze starszej części do nowszej powstałej w latach 1983-1984. Schodki te przez lata służyły kolejnym pokoleniom uczniów jako tło zdjęć klasowych. Kiedy szkoła rozpoczęła swoją powojenną działalność w latach 40. XX wieku uczono tam głównie języka polskiego – niemal 100% okolicznych mieszkańców było wówczas niemieckojęzycznych. W związku ze zniszczeniami, jakie przyniosły działania wojenne, budynek wymagał napraw. W latach 50. i na początku lat 60. na placu szkolnym odbywało się coroczne sierpniowe Święto Dożynek.

W 1992 roku placówka otrzymała imię obecnego patrona gen. Stanisława Maczka, a 1 września 1997 roku rozpoczął się nowy etap w życiu szkoły: przeniosła ona swoją działalność do nowego budynku

przy ulicy Leśna Góra. Wybudowano go w latach 1995-1997, a rok później został oddany do użytku należący do niej kompleks sportowy. W 2005 roku obchodzono jubileusz 70-lecia szkoły i z tej okazji społeczność szkolna ufundowała tablicę pamiątkową, którą zawieszono przy wejściu głównym. W dawnym budynku Szkoły Podstawowej nr 38 w 2000 roku swoje miejsce znalazła Szkoła im. św. Jana de la Salle, która przeniosła się z sąsiednich Piecek-Migowa.

Węglisko

Węglisko to głęboki wąwóz w pobliżu wschodniej strony ulicy Góralskiej. W czasach przedwojennych nosiło nazwę Braunkohlen Schlucht. Dawniej wydobywano tu węgiel brunatny metodą odkrywkową, dlatego ściany wąwozu są bardzo strome.

Wzgórze Cieniawa

Jednym ze wzniesień otaczających Niedźwiednik jest Wzgórze Cieniawa. Jest to wzniesienie o wysokości 110,6 m n.m.p. położone na terenie Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego, po zachodniej stronie osiedla. Jego nazwa została wprowadzona w 1949 roku – wcześniej wzgórze nosiło nazwę Wald Berg, czyli Leśna Góra. Taką nazwę nosi dziś jedna z głównych ulic Niedźwiednika.

Lipnik

Lipnik (z niem. Leipzig), wcześniej znany jako Jakubowo, jest położony w Lasach Oliwskich i został wybudowany w poł. XIX wieku. Dawniej był to niewielki majątek ziemski, po którym do dziś pozostało tylko zniszczone w latach 90. granitowe koło młyńskie i kilkusetletnia lipa. Alejka brzozowa, która łączy Lipnik z VII Dworem, była wcześniej jedynie polną drogą, znaną jako Lipnicka lub Jakubowska Droga. Osada Lipnik została zniszczona przez Rosjan w 1945 roku podczas walk o Gdańsk.

Wąwóz Huzarów

Tuż za zachodnią granicą Niedźwiednika znajduje się niezwykle ciekawe miejsce, jakim jest rezerwat przyrody Wąwóz Huzarów. Utworzono go w 2005 roku na powierzchni 2,80 ha, jako rezerwat florystyczny, aby zachować stanowiska rzadkich i chronionych roślin. Obejmuje on położone w strefie krawędziowej wysoczyzny Pojezierza Kaszubskiego wąskie rozcięcie erozyjne o stromych zboczach oraz część przylegającej wierzchowiny. W rezerwacie stwierdzono 117 gatunków roślin naczyniowych, a dwie z nich podlegają ochronie częściowej: są to podrzeń żebrowiec i widłak jałowcowaty. Ciekawe jest tu występowanie kilku gatunków o podgórsko-górskim typie rozmieszczenia geograficznego, w tym bzu koralowego, manny gajowej, olszy szarej, przetacznika górskiego czy tojeści gajowej. O wartości rezerwatu najlepiej świadczy występowanie tu aż dziewięciu gatunków roślin znajdujących się na liście ginących i zagrożonych roślin naczyniowych Pomorza Zachodniego. Należą do nich czerniec gronkowy, dąbrówka piramidalna, gruszyca jednokwiatowa, gwiazdnica bagienna, manna gajowa, podrzeń żebrowiec, przetacznik górski, stokłosa Benekena i wyka leśna.

Bycze Wzgórze

Tuż przed Niedźwiednikiem, po południowo-wschodniej stronie, znajduje się niezwykle ciekawe miejsce znane jako Bycze Wzgórze. Prowadzone tutaj badania archeologiczne wskazują, że było to dawne miejsce kultu Prasłowian. Badania wskazują, że mógł się tu znajdować kamienny krąg, a także ołtarz ofiarny i drewniany obelisk Świętowita o czterech obliczach. Obecnie jest to przede wszystkim piękny punkt widokowy z panoramą Gdańska.

Pomniki i rzeźby

Rzeźba przedstawiająca niedźwiedzie
Pomnik przyrody „Głaz niedźwiedzia”

Źródła informacji i zdjęć:

Archiwum Wydziału Urbanistyki i Architektury Urzędu Miasta

Gedanopedia

Wikipedia

Fotopolska

forum.dawnygdansk.pl

www.dawnygdansk.pl

wolneforumgdansk.pl

www.trojmiasto.pl

„Dziennik Bałtycki”

Miesięcznik „30 Dni”

Radio Gdańsk

L. Krzyżanowski, *Gdańsk*, 1993